

O anchetă a studiilor cantitative empirice despre ce influențează numărul aspectelor cheie de audit comunicate

*Drd. Teodora PORUMBĂCEAN,
Universitatea Babeș-Bolyai, FSEGA, Cluj-Napoca,
e-mail: teodora.porumbacean@econ.ubbcluj.ro*

*Prof. univ. dr. Adriana TIRON-TUDOR,
Universitatea Babeș-Bolyai, FSEGA, Cluj-Napoca,
e-mail: adriana.tiron@econ.ubb.cluj.ro*

Rezumat

În ultimii ani, structura raportul auditorului independent a suferit o serie de modificări relevante, una dintre acestea fiind comunicarea aspectelor cheie de audit (KAM). Înțelegând mai bine ce factori pot afecta numărul de elemente comunicate, utilizatorii raportului de audit pot dobândi mai multă încredere în munca efectuată de auditori. Măsurarea numărului de KAM contribuie la înțelegerea generală a nivelului de risc al companiei, deoarece acestea oferă utilizatorilor situațiilor financiare informații relevante despre estimările contabile semnificative și riscurile raportate în situațiile financiare. Lucrarea își propune să determine variabilele din studiile empirice cantitative care influențează numărul de aspecte cheie prezentate în raportul independent al auditorului, prin efectuarea unei analize structurate a literaturii de specialitate a lucrărilor academice relevante. Rezultatele noastre arată că factori precum caracteristicile comitetului de audit și expertiza financiară, caracteristici generale ale auditorului respectiv, ale clientului și diverse aspecte contabile, genul partenerului de audit, incertitudinea de măsurare, împreună cu țara companiei auditate și structura pieței de audit, au o influență asupra numărului de KAM-uri comunicate.

Cuvinte cheie: aspecte cheie de audit; aspecte critice de audit; raportul auditorului independent; ISA 701;

Clasificare JEL: M41, M42

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Porumbăcean, T., Tiron-Tudor, A. (2022), An Inquiry of Empirical Quantitative Studies about what Influences the Key Audit Matters' Number, *Audit Financiar*, vol. XX, no. 2(166)/2022, pp. 333-347, DOI: 10.20869/AUDITF/2022/166/012

Link permanent pentru acest document:

<http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2022/166/012>
Data primirii articolului: 2.03.2022
Data revizuirii: 5.03.2022
Data acceptării: 4.04.2022

Introducere

Ca urmare a crizei financiare, a apărut o necesitate tot mai ridicată de a furniza mai multe date specifice atât utilizatorilor situațiilor financiare și ai raportului de audit, cât și pentru auditori; prin urmare au fost stabilite noi politici și practici care au generat o trecere către o variantă mai extinsă a raportului auditorului independent. Raportul de audit tradițional, care este mijlocul principal de comunicare dintre auditori și utilizatorii situațiilor financiare (PCAOB, 2017), a fost perceput ca un factor care duce la generarea unei diferențe de percepție dintre auditori și utilizatori din cauza formatului și limbajului standardizat, fapt care limitează utilitatea acestuia (Humphrey et al., 2009).

Astfel, perspectiva utilizatorilor asupra raportului de audit a devenit destul de distorsionată, corelându-l cu un document care relevă o concluzie categorică, pozitivă sau negativă, oferindu-i astfel o relevanță minimă (Mock et al., 2012). Vanstraelen et al. (2012) au sugerat că raportarea suplimentară a aspectelor legate de audit, precum punerea accentului asupra ariilor semnificative de risc au un rol important pentru utilizatori. Gray et al. (2011) au afirmat că „nu este clar pentru utilizatorii, pregătitorii și auditorii situațiilor financiare ce anume urmărește să comunice raportul auditorului”, argumentând în cele din urmă că trebuie făcute modificări semnificative în raportul auditorului independent pentru a reduce aceste percepții eronate.

Aceste dispute și constatări ale studiilor de cercetare au declanșat o serie de inițiative în întreaga lume pentru a îmbunătăți valoarea și aspectele de comunicare prin raportul auditorului independent. Ca răspuns adresat părților interesate în privința acestor nemulțumiri, Comitetul Internațional pentru Standarde de Audit și Asigurare (IAASB) a adoptat standardul internațional pentru audit ISA 701 – Comunicarea aspectelor cheie ale auditului în raportul auditorului independent. Acest standard „se aplică auditurilor seturilor complete de situații financiare cu scop general ale entităților listate, dar și atunci când auditorul decide altfel să comunice KAM în raportul auditorului” (Kend & Nguyen, 2020).

ISA 701 definește aspectele cheie în audit ca fiind „acele aspecte care, conform raționamentului profesional al auditorului, au avut cea mai mare importanță în auditul situațiilor financiare ale perioadei curente”. În consecință, auditorul ar trebui să facă referință la arii cu riscuri

crescute de eroare sau alte riscuri conform cerințelor impuse de ISA 315; precum arii care implică luarea în calcul a unor raționamente semnificative, cum ar fi estimările contabile care au un nivel ridicat de incertitudine și impactul asupra auditului al evenimentelor sau tranzacțiilor reprezentative care au avut loc în perioada auditată (Jermakovicz et al., 2018).

Lucrarea își propune să determine variabilele din studiile empirice cantitative care influențează numărul de aspecte cheie de audit comunicate în raportul independent al auditorului, prin efectuarea unei analize structurate a literaturii de specialitate a lucrărilor relevante de cercetare academică. Potrivit lui Brouwer et al. (2016), prin măsurarea numărului de KAM se poate înțelege mai bine nivelul de risc al companiei deoarece „aspectele cheie comunicate de către auditor oferă noi perspective utilizatorilor situațiilor financiare cu privire la estimările contabile semnificative și riscurile raportate în situațiile financiare”.

Studiul contribuie la literatura de specialitate prin efectuarea unei analize a articolelor publicate în jurnale de contabilitate prestigioase, care abordează un subiect mai puțin exploatat în literatura de specialitate, deoarece comunicarea KAM în raportul auditorului independent este o cerință relativ nouă. Astfel, lucrarea contribuie la îmbunătățirea înțelegerii generale în ceea ce privește raportarea aspectelor cheie de audit către părțile interesate.

1. Reglementări KAM – informații generale

IAASB a lansat un document de consultare în mai 2011 numit „Îmbunătățirea valorii raportului auditorului: explorarea opțiunilor de reformă”, care a discutat despre metode de îmbunătățire a raportului auditorului, în special în lumina controlului sporit și a nevoii utilizatorilor de a obține cunoștințe, precum și cu scopul de a adresa și diferențele de percepție care persistă în ceea ce privește așteptările utilizatorilor în raport cu informația furnizată de către auditori (IAASB, 2011).

Ulterior, în 2013, IAASB a publicat o altă lucrare intitulată „Standarde internaționale noi de audit propuse și revizuite”, cu un nou standard – ISA 701: *Comunicarea aspectelor cheie de audit în raportul auditorului independent* (IAASB, 2013), care sunt definite ca „acele aspecte care, în raționamentul profesional al auditorului,

au avut cea mai mare importanță în auditul situațiilor financiare”. IAASB și-a finalizat proiectul în ianuarie 2015, lansând versiunea finală a standardelor ISA, noi și revizuite, care includea obligația pentru entitățile publice de a raporta KAM în raportul auditorului (IAASB, 2015a, ISA 701).

ISA 701 se aplică auditului situațiilor financiare ale companiilor listate pentru perioadele care se încheie la sau după 15 decembrie 2016. Cu toate acestea, Consiliul de Raportare Financiară (FRC) din Regatul Unit și-a modificat criteriile de raportare în iunie 2013 pentru a îmbunătăți transparența raportului de audit; aceste cerințe au intrat în vigoare mai devreme decât pentru celelalte țări europene, la 1 octombrie 2012, pentru auditul situațiilor financiare aferent perioadelor care încep la sau după această dată.

În mod similar, PCAOB a implementat cerința de comunicare a aspectelor critice de audit (CAM) în raportul auditorului, cerere care este aplicabilă pentru anii financiari care se încheie la 30 iunie 2019 sau după 30 iunie 2019 pentru filierele mai accelerate, în timp ce restul entităților listate urmau a raporta aceste aspecte pentru perioadele care se încheie la sau după 15 decembrie 2020 (PCAOB, 2017). CAM sunt descrise în literatură ca „aspecte care reies din auditul situațiilor financiare care necesită a fi comunicate comitetului de audit și se referă la auditarea conturilor sau la comunicări care sunt semnificative pentru situațiile financiare și implică un raționament deosebit, subiectiv sau complex al auditorului” (Jermakovicz et al., 2018).

De asemenea, este de remarcat faptul că, în conformitate cu ambele standarde, așteptările sunt ca cel puțin un

KAM/CAM să fie comunicat. Cu toate acestea, nu există nicio limită impusă și pot exista situații în care nu a fost identificat niciun KAM/CAM; în astfel de cazuri, auditorul trebuie să emită o declarație în raportul de audit pentru a menționa acest aspect (Jermakovicz et al., 2018).

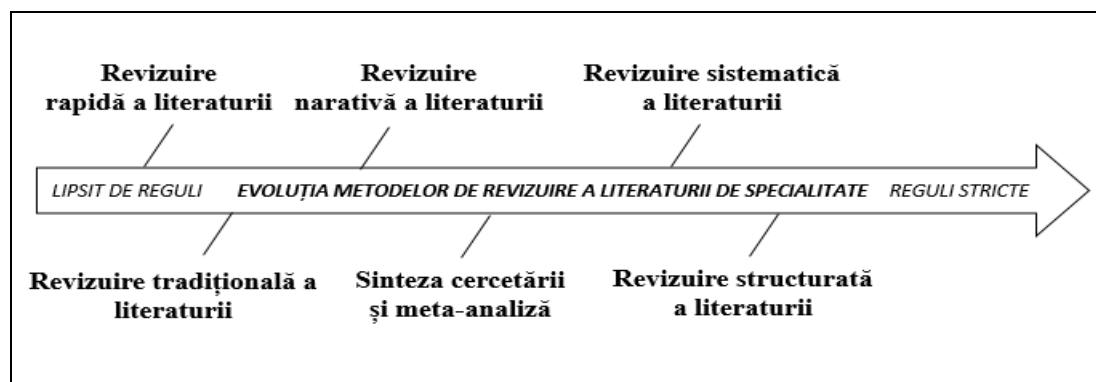
2. Metodologia de cercetare

Scopul acestei sinteze a literaturii este de a analiza critic literatura relevantă în domeniu, de a identifica factorii discutați în studiile empirice care influențează direct comunicarea aspectelor cheie de audit în raportul auditorului independent. În consecință, acest studiu propune o revizuire structurată a literaturii (SLR) care include atât articole academice, cât și lucrări publicate în urma conferințelor.

„SLR este o metodă pentru studierea unui set de publicații din literatura academică, pentru a dezvolta perspective, opinii critice, căi viitoare și întrebări de cercetare” (Massaro et al., 2016). Abordările pentru realizarea unui cadru teoretic și de analiză a literaturii au crescut în ultima perioadă, iar lucrările de specialitate adoptă în prezent tehnici mai diverse (Cuozzo et al., 2017; Zaheer et al., 2019).

În cele mai multe situații autorii optează pentru efectuarea unei analize rapide, cu puține reguli implicite, urmată de analiza narativă, sinteza cercetării și metaanaliza, iar în final recenzii sistematice și structurate ale literaturii, care utilizează un set clar și strict de reguli, pe baza unei structuri predefinite (Massaro et al., 2016), după cum arată *Figura nr. 1*.

Figura nr. 1 Evoluția analizei literaturii de specialitate

Sursa: Tommasetti et al., 2020, p.3

În mod evident, „recenziile tradiționale de literatură pot oferi perspective interesante, bazate pe abilitățile cercetătorului; totuși, pentru acest studiu, care necesită fapte concrete și factori de influență, un SLR este o opțiune mai potrivită decât alte metode enumerate, deoarece „se deosebește de recenziile narative tradiționale prin adoptarea unui proces replicabil, științific și transparent, cu alte cuvinte, un proces tehnologic detaliat, care urmărește să minimizeze subiectivitatea prin căutări exhaustive în literatura de specialitate a studiilor publicate și nepublicate (Denyer, 2006).

În plus, revizuirea structurată a literaturii oferă autorului o bază pentru identificarea ariilor mai puțin exploatate din literatură și, totodată, șansa identificării unor noi direcții de cercetare, prin prelucrarea unui număr considerabil de lucrări științifice. În același timp, aceasta este o abordare destul de nouă, potrivită atât pentru cercetătorii experimentați, cât și pentru cei mai noi, deoarece oferă un ghid clar și un protocol structurat (Massaro et al., 2016).

Cuozzo et. al. (2017) au realizat un SLR privind „comunicările de capital intelectual”, Dumay et.al. (2015) au abordat subiectul „IC și sectorul public”, Pisano et al. (2017) s-au axat pe „Dezvăluirea corporativă a capitalului uman prin LinkedIn și structura de proprietate”, în timp ce Zaheer et.al. (2019) oferă un SLR despre „antreprenoriatul digital pentru a genera perspective asupra evoluțiilor recente din domeniu”. Se poate observa că au fost abordate o varietate mare de teme de cercetare utilizând metoda SLR deoarece poate fi personalizată pentru diferite domenii de cercetare și are avantajul de a ghida cercetătorii prin urmarea unui protocol structurat (Massaro et al., 2016).

Particularitatea SLR constă în aceea că „este o formă de analiză a conținutului în care unitatea de analiză este articolul, spre deosebire de cuvinte, propoziții sau paragrafe, așa cum se găsește în mod obișnuit în cercetarea analizei de conținut” (Krippendorff, 2013, p. 9).

Cadrul pentru dezvoltarea unui SLR se bazează pe zece pași necesari, care îl ghidează pe autor prin dezvoltarea anumitor perspective și opinii critice, dar și prin identificarea căilor și întrebărilor viitoare de cercetare. Acești pași nu numai că facilitează și ușurează înțelegerea de către cititori a procesului general, dar permit și autorului să aibă un flux logic de idei, pentru a evita riscul de suprapunere a ideilor.

Mai mult, „metoda SLR se bazează pe un protocol de cercetare care explică cu precizie ideile și alegerile făcute de cercetători atunci când efectuează analiza”

(Tommasetti et al., 2020). În plus, facilitează evaluarea completă a datelor, conducând la rezultate concrete și oferind justificări pentru lacunele identificate în literatură, creând între timp noi căi de explorare.

Cele zece etape ale dezvoltării (Massaro et al., 2016) sunt:

- redactarea unui protocol pentru analiza literaturii de specialitate;
- definirea întrebărilor la care analiza literaturii își propune să răspundă;
- determinarea tipurilor de studii și efectuarea unei căutări cuprinzătoare de literatură;
- măsurarea impactului articolului;
- definirea unui cadru analitic;
- stabilirea fiabilității literaturii de specialitate;
- testarea validității literaturii de specialitate;
- codarea datelor folosind cadrul dezvoltat;
- dezvoltarea perspectivelor și a criticilor prin analiza setului de date;
- dezvoltarea viitoarelor căi de cercetare și întrebări;

Toți acești pași sunt efectuați și explicați individual în secțiunile următoare.

2.1. Protocolul pentru analiza literaturii de specialitate

Această etapă preliminară a modelului își propune să prezinte metodele utilizate pentru stabilirea protocolului de cercetare. Lista lucrărilor științifice a fost generată folosind cuvintele cheie relevante din baza de date Web of Science, care conține exclusiv reviste recunoscute la nivel internațional, având totodată și un anumit prestigiu. În primul rând, din cunoștințele autorilor, nu a fost efectuată până acum nicio analiză structurată a literaturii de specialitate a factorilor care influențează numărul de aspecte cheie de audit comunicate în raportul auditorului independent.

În plus, cu scopul de a reduce asimetria informațională dintre utilizatorii situațiilor financiare și auditori, de a crește nivelul transparenței, calitatea auditului și de a face rapoartele de audit mai relevante pentru utilizatori, Consiliul pentru Standarde Internaționale de Audit și Asigurare (IAASB) a adoptat Standardul Internațional de Audit (ISA) 701 – „Comunicarea aspectelor cheie de audit în raportul auditorului independent”, care a intrat în

vigoare pentru auditurile situațiilor financiare pentru perioade care se încheie la sau după 15 decembrie 2016. Având în vedere intervalul de timp redus dintre momentul implementării acestui standard și perioada actuală, numărul de studii publicate pe această temă este relativ limitat.

Autorii au optat pentru utilizarea unei proceduri de codare manuală împreună cu utilizarea unor soluții software concepute pentru datele bibliografice pe baza cărora s-a efectuat analiza. Prin definiție, un SLR este „o revizuire structurată a literaturii sub formă de analiză a conținutului în care unitatea de analiză este articolul, spre deosebire de cuvinte, propoziții sau paragrafe, așa cum se întâmplă în mod obișnuit în cercetarea analizei de conținut” (Krippendorff, 2013, p. 9).

Astfel, pornind de la noțiunea de KAM, s-a realizat o căutare amplă a articolelor de cercetare precum și a lucrărilor conferințelor pe această temă. Datele au fost segregate pe baza titlului lucrării, deoarece cercetarea s-a concentrat pe factorii care influențează numărul de KAM comunicate. Prin urmare, studiile care nu abordează acest subiect au fost eliminate după analiza preliminară a rezumatului lucrărilor.

Ulterior, s-au aplicat criteriile analitice generale, dar și specifice pe baza altor studii anterioare de tip SLR și anume: locația, metoda de cercetare, bursa companiilor cotate analizate, modelul utilizat în studiile empirice cantitative, reglementarea comunicării aplicabile (standardul de audit) și factorii care influențează numărul KAM reportate. Datele au fost structurate pe baza rezultatelor procedurii de codare manuală, făcându-se ulterior atât analize calitative, cât și cantitative. Analiza cantitativă a fost efectuată folosind programele VOSviewer și Bibexcel.

Odată ce articolele au fost segregate corespunzător, autorii au realizat sinteza datelor relevante, și au încadrat în diverse categorii prestabilite rezultatele similare.

2.2. Întrebări de cercetare

Deoarece scopul principal al acestei lucrări este de a identifica factorii din literatura selectată care influențează numărul de aspecte cheie de audit comunicate, întrebarea de cercetare vizează doar date cantitative. Lucrarea își propune să identifice factorii validați prin metode statistice sau utilizarea modelelor econometrice. Potrivit lui Brouwer et al. (2016), prin măsurarea numărului de KAM se poate înțelege mai bine nivelul de risc al companiei, deoarece

„aspectele cheie de audit raportate de auditor oferă noi perspective utilizatorilor situațiilor financiare cu privire la estimările semnificative și riscurile raportate în situațiile financiare.

ISA 701 definește KAM ca fiind „acele aspecte care, după raționamentul profesional al auditorului, au avut cea mai mare importanță în auditul situațiilor financiare. Astfel, auditorul ar trebui să se refere la domenii cu risc ridicat de denaturare semnificativă (RMM) sau alte riscuri semnificative pe care ISA 315 (revizuit) îi cere auditorului să le identifice – arii care implică raționamentul semnificativ al conducerii companiei, cum ar fi estimările contabile, cu un nivel ridicat de incertitudine, precum și impactul asupra auditului al evenimentelor/tranzacțiilor semnificative care au avut loc în perioada auditată (Jermakovicz et al., 2018). Auditorul trebuie să explice raționamentul care a stat la baza comunicării unui anumit aspect cheie, precum și modul în care auditul o abordează, fiind ideală comunicarea a cel puțin un KAM (Jermakovicz et al., 2018).

Pe baza obiectivului lucrării, întrebarea de cercetare propusă este următoarea:

Care sunt factorii care influențează numărul de KAM comunicate?

2.3. Cercetarea literaturii

Articolele din reviste recunoscute la nivel internațional au fost selectate folosind interogări de cuvinte cheie din baza de date Web of Science. Cuvintele cheie utilizate pentru identificarea materialelor relevante în domeniu au fost: KAM/CAM, Aspecte cheie de audit/Aspecte critice de audit, număr și audit în următoarea structură: (“kam”SAU “cam” SAU “key audit matters” SAU “critical audit matters”) ȘI (“number of KAM” SAU “number” SAU “KAM number”) ȘI “audit”).

Căutarea a fost efectuată pe „toate câmpurile” pentru a evita excluderea oricărei lucrări care ar putea fi corelată cu scopul studiului, limba relevantă a fost stabilită ca fiind limba engleză și categoriile selectate au fost: finanțele firmei, afaceri, management și economie, iar atât articole cât și lucrări publicate în urma conferințelor au fost luate în considerare. Mai mult, nu s-au aplicat filtre de perioadă, deoarece standardul care solicită comunicarea aspectelor cheie de audit a fost implementată în 2016 în Europa, singura țară care

a adoptat acest standard mai repede fiind Marea Britanie. Rezultatul preliminar al acestei cercetări a fost reprezentat de 34 de articole, dintre care 18 au fost considerate reprezentative pentru studiu, pe baza unei analize a rezumatului lucrărilor. În continuare, pentru a oferi o valoare adițională acestui studiu, au fost adăugate alte trei articole dintr-o cercetare anterioară. Astfel, numărul lucrărilor luate în considerare pentru analiză este de 21. După analiza fiecărui articol, 4 lucrări au fost excluse deoarece rezultatele nu au fost complet aliniate cu scopul acestei lucrări, astfel, populația finală fiind de 17 lucrări.

2.4. Măsurarea impactului articolului

Există mai multe metode care pot fi utilizate pentru a evalua impactul unui articol, cum ar fi citările Google Scholar sau Citation Index (CI) și Citations Per Year Index (CPY). Baza de date extrasă de pe Web of Science conține

doi tipuri de indicatori: „numărul de referințe citate” și „număr citări, Web of Science toate bazele de date” (Jacso, 2005). Această analiză ia în considerare câmpul „număr citări, toate bazele de date”, deoarece conține toate citările.

Limitările acestui pas se corelează cu noutatea temei de cercetare. Și anume, criteriile de segregare a datelor relevante ar trebui să ia în considerare și eliminarea din cercetare a articolelor publicate recent, pentru care „nu a existat timp suficient ca articolele să fie citate” (Dumay, 2015). În această împrejurare, deși numărul total de citări nu este semnificativ, revistele în care au fost publicate articolele sunt relevante și bine cotate. **Tabelul nr. 1** arată evaluarea primelor trei articole pe baza numărului de citări. Doar primele trei articole au fost selectate pentru prezentare, din cauza faptului că numărul mediu de citări al celor excluse este de doi.

Tabelul nr. 1. Topul articolelor în funcție de numărul de citări

Referința	Titlul articolului	Număr citări, toate bazele
Sierra-Garcia et al., 2019	Understanding the determinants of the magnitude of entity-level risk and account-level risk key audit matters: The case of the United Kingdom	21
Ferreira and Morais, 2019	Analysis of the relationship between company characteristics and key audit matters disclosed	20
Pinto and Morais, 2019	What matters in disclosures of key audit matters: Evidence from Europe	16

Sursă: Analiza proprie a autorilor, pe baza datelor extrase din Web of Science

2.5. Definirea cadrului analitic

Pentru a efectua o analiză relevantă asupra datelor extrase din Web of Science, au fost selectate și luate în considerare mai multe unități de analiză individuale sau agregate, spre a oferi perspective semnificative și a facilita identificarea unui răspuns la întrebarea de cercetare. Astfel, a fost efectuată o analiză aprofundată a conținutului fiecărui articol selectat, pe baza căreia s-a realizat ulterior un rezumat al constatărilor din fiecare articol. Aceste rezultatele au fost verificate într-o manieră încrucișată, pentru a prezenta constatările

generale și pentru a realiza o listă a factorilor identificați din cercetările selectate care influențează numărul de aspecte cheie de audit comunicate.

Tabelul nr. 2 prezintă setul de date pentru care s-au folosit șase criterii pentru a contura cadrul analitic. Aceste rezultate ale procesului de codificare „au constituit punctul de plecare pentru identificarea perspectivelor și opiniilor critice și pentru conturarea posibilelor direcții de cercetare ulterioară” (Tommasetti et al., 2020).

Tabelul nr. 2. Cadrul analitic	
Criteriu/Atribut	Articole
A. Regiune	Număr
A1. Asia	6
A2. Europa	8
A3. Australia	2
A4. America de Sud	1
B. Metode de cercetare	
B1. Eșantionare statistică	7
B2. Modele econometrice	9
B3. Eșantionare statistică și interviuri	1
C. Bursa de valori pentru companiile listate	
C1. Financial Times Stock Exchange (UK)	4
C2. Euronext Paris (France)	1
C3. Frankfurt Stock Exchange (Germany)	1
C4. Australian Securities Exchange	2
C5. The stock exchange of Thailand (Thailand)	2
C6. Taiwan Stock Exchange (Taiwan)	1
C7. Euronext Amsterdam (The Netherlands)	1
C8. Amman Stock Exchange (Jordan)	1
C9. Shanghai Stock Exchange (China)	1
C10. Sao Paulo Stock Exchange (Brazil)	1
C11. Mai multe burse de valori	2
D. Model utilizat în studii cantitative empirice	
D1. Regresia de tip "cross-section"	3
D2. Regresia datelor panel	2
D3. Regresia logaritmică liniară	1
D4. Regresia multiplă liniară	2
D5. Regresia simplă liniară	1
D6. Nu e aplicabil	8
E. Reglementări aplicabile pentru dezvăluiri (Standard de Audit)	
E1. Aspecte critice de audit – CAM (US) – PCAOB	0
E2. Aspecte cheie de audit – (Europe) – IAASB	17
F. Factori care influențează numărul de KAM comunicați	
F1. Caracteristici ale Comitetului de Audit	1
F2. Caracteristici generale ale auditorului și ale clientului și diverse aspecte contabile	8
F3. Genul partenerului de audit	1
F4. Măsurarea incertitudinii	1
F5. Existența asigurării de răspundere civilă a directorilor și ofițerilor (D&O) din cadrul companiei	1
F6. Anul raportării KAM	2
F7. Țara de rezidență a companiei	1
F8. Structura pieței de audit	1

Sursa: Proiecția autorilor

2.6. Dezvoltarea fiabilității

Analizele structurate ale literaturii se bazează pe analiza conținutului, care este, fără îndoială, subiectivă și ar putea ridica probleme referitoare la gradul de obiectivitate. Mai multe proceduri și tehnici pot atenua acest risc și pot asigura că datele sunt de încredere. Acest pas este relevant

pentru un SLR, tocmai pentru faptul că acest tip de cercetare vizează realizarea unei analize critice (Tommasetti et al., 2020). Sunt disponibile mai multe tehnici alternative de măsurare, cum ar fi tehnicile sugerate de Cronbach – α , Bennett și colab. – S', Scott – Pi, Fleiss – K, Cohen – κ și Krippendorff – α (K-alfa).

Metodologiile de cercetare calitativă sunt foarte interpretative și, în special din acest motiv, „nu există metode standardizate care să asigure rigoarea tuturor tipurilor de studii calitative” (McAlister et al., 2017). Potrivit Blackman și Koval (2000) „acordul între ratinguri multiple este un indicator al fiabilității”. Metoda selectată pentru testarea fiabilității acestui SLR este calculul de “K” prin metoda lui Cohen, „introdusă inițial ca o măsură corectată în funcție de șansa acordului între două persoane care efectuează această verificare” (Bloch & Helena, 1989).

Pentru a evalua nivelul de fiabilitate, „este necesar să ne imaginăm SLR ca o analiză de conținut, în care articolul reprezintă unitatea de analiză” (Tommasetti et al., 2020). Astfel, am măsurat fiabilitatea inter evaluatorilor pentru elementele calitative, efectuând un proces de evaluare care cuprinde două notări individuale. Rezultatele au fost apoi evaluate folosind o metodă de tipul acceptare/ respingere, clasificând lucrările nesatisfăcătoare cu „0” și lucrările satisfăcătoare cu „1”.

Urmând metoda de calcul pentru identificarea indicelui “K” prin metoda lui Cohen, rezultatele au fost comprimate într-o matrice. Procesul de codificare a returnat un rezultat de 82,9%, care se află peste pragul acceptabil. Ghidul de interpretare a rezultatelor sugerează că valorile sub zero indică faptul că nu există nicio concordanță, în timp ce rezultatele între 0,61–0,80 sugerează un acord substanțial, iar rezultatele între 0,81–1 arată un acord aproape perfect (Bloch și Helena, 1989). Calculul indicelui “K” prin metoda lui Cohen a fost efectuat într-o foaie de calcul Microsoft Excel, iar rezultatul nu a ridicat probleme de fiabilitate.

2.7. Testarea validității literaturii de specialitate

Acest pas este de asemenea relevant și se axează pe verificarea acurateței constatrilor. În vederea generalizării rezultatelor studiului, toată literatura eșantionului a fost analizată în profunzime, pentru a ne asigura că lucrările abordează întrebarea de cercetare a studiului propus. Primul criteriu de acceptare sau respingere a unui articol este legat de titlu și rezumat; dacă în urma acestui pas nu a fost posibilă luarea unei decizii concrete, a fost evaluat întregul conținut al articolului.

Există trei tipuri principale de validitate: validitatea internă, „privind existența unei relații de cauzalitate între analiză și dovezi”; validitate externă, „care vizează evaluarea șansei de generalizare a constatrilor”; și validitatea construcției studiului, „exprimând calitatea generală a măsurilor utilizate” (White și McBurney, 2012). În această lucrare, autorii iau în considerare toate tipurile de validități.

Tommasetti et al. (2020) au propus un model de verificare în care testarea validității interne a avut loc prin logica de potrivire a modelelor care „compară modelul empiric cu unul prezis înainte de colectarea datelor” (Modell, 2020). După cum, Tommasetti et al. (2020), au selectat cinci articole aleatorii și au efectuat un test pilot pentru a identifica elementele supuse unei analize ulterioare.

Pentru a verifica validitatea externă, au fost analizate studii anterioare, cu scopul de a vedea dacă susțin afirmațiile. Validitatea de construcție a fost verificată prin analiza impactului articolului, luând de asemenea în considerare faptul că articolele selectate provin doar din reviste cu un anumit renume. **Tabelul nr. 3** rezumă metoda utilizată de autori pentru testarea tuturor celor trei tipuri de validități.

Tabelul nr. 3. Metodologia utilizată pentru testarea validității

Test	Procedura	Descriere
Validitatea internă	Logica de potrivire a modelelor	Comparând modelul empiric cu cel prezis înainte de colectarea datelor;
Validitatea externă	Explicarea teoriei	Luând în considerare literatura existentă pentru a înțelege dacă studiile anterioare susțin afirmațiile;
Validitatea Construcției	Citări totale	Având în vedere importanța articolelor selectate prin analiza citărilor;

Sursă: Tommasetti et al., 2020, p. 10

2.8. Codarea articolului

Autorul a preferat codarea manuală a datelor deoarece constatările fiecărei lucrări necesită anumite cunoștințe din domeniul ales spre cercetare și o înțelegere profundă a

subiectului, pentru a împărți factorii în categorii relevante. Prin urmare, autorul a folosit o foaie de calcul Microsoft Excel pentru a crea tabele care prezintă rezultatele procesului de codare.

3. Rezultate și discuții

Pentru a studia populația eșantionului și a identifica anumite lipsuri din literatură, a fost efectuată o analiză aprofundată a fiecărui articol pe baza criteriilor folosite în cadrul analitic. Pentru a răspunde la întrebarea studiului, această secțiune prezintă o meta-analiză a articolelor. Împărțirea articolelor în categorii s-a efectuat prin cuantificarea aparițiilor în mai multe studii a factorilor stabiliți în prealabil, fiind create tabele de tip pivot pentru a corela factorii care influențează comunicarea KAM.

3.1. Regiunile studiate în literatură

Primul criteriu este Locația (A), care include următoarele subcriterii: Asia (A1), Europa (A2), Australia (A3) și America de Sud (A4). Împărțirea studiilor pe segmente arată că mai mult de jumătate din studii se referă la companii situate în Europa (47%), aceasta fiind de altfel cea mai studiată regiune, urmată de o distribuție semnificativă în Asia (35%), celelalte regiuni având un total de 18%. Analiza locației este importantă, arătând zonele de cel mai mare interes pentru cercetători și atrăgând atenția asupra regiunilor care ar putea beneficia de cercetări suplimentare.

În Europa, țara dominantă este de departe Regatul Unit, unde raportul de audit a integrat paragraful KAM din 2013 (Gambetta et al., 2019). Cele mai puțin reprezentative locații sunt Australia (12%) și America de Sud (2%). În Australia, reglementările referitoare la aspectele cheie de audit (KAM) au fost pe deplin adoptate, la fel ca în majoritatea țărilor europene, în 2016 (Kend & Nguyen, 2020), acesta fiind totuși un interval de timp scurt care nu permite colectarea de date reprezentative.

Cu toate acestea, justificarea procentului mare de lucrări care se axează pe studiul companiilor europene constă în „răspândirea progresivă a co-creării de valoare care a început din primii ani ai noului mileniu și a implicat un număr tot mai mare de savanți care își desfășoară activitatea pe continentul european” (Tommasetti et al., 2020).

3.2. Metoda de cercetare

Metoda de cercetare (B) este al doilea criteriu aplicat în cadrul analitic, structurat pe următoarele subcriterii: eșantionarea statistică (B1), modele econometrice (B2) și eșantionarea statistică și interviuri (B3). Scopul analizei metodelor de cercetare este de a obține informații valoroase asupra celor mai potrivite metode pe care cercetătorii le folosesc pentru a trage concluzii cu privire la

tema studiului propus și pentru a înțelege nivelul de eficiență al fiecărei metode adoptate.

Cea mai utilizată metodă de cercetare (53%) este reprezentată de modelele econometrice, prin efectuarea diferitelor teste de sensibilitate și regresie pentru validarea unor ipoteze inițiale privind variabilele care influențează numărul de KAM prezentate în raportul auditorului. Constatările sunt corelate cu așteptările autorului în ceea ce privește metodele de cercetare utilizate, arătând o metodologie preferată, utilizată în studiile referitoare la KAM, probabil cea mai potrivită, deoarece studiile care se bazează pe eșantionarea statistică și testarea ipotezelor oferă cele mai semnificative perspective, mai ales atunci când interesul este asupra rezultatelor cantitative cu privire la aspecte cheie de audit. Acestea se adresează unor eșantioane mari de companii listate din mai multe sectoare auditate de diverse companii.

3.3. Bursele de valori pentru companiile listate analizate

În ceea ce privește analiza bursei de valori unde sunt listate companiile analizate din studiile selectate, principala bursă este Financial Times Stock Exchange-UK (C1), care se regăsește în 24% dintre articole. Rezultatul era destul de așteptat, întrucât raportul de audit integrează paragraful KAM în rapoartele de audit încă din 2013 (Gambetta et al., 2019), oferind cercetătorilor o perioadă mai lungă de analiză. Autorii au implementat această categorie pentru a obține o imagine de ansamblu asupra celor mai studiate țări și o înțelegere generală a surselor relevante pentru colectarea eșantionului, informații care oferă o posibilă bază de cercetare viitoare în numeroase țări care necesită mai multă atenție. A doua bursă din punct de vedere al apariției este reprezentată de bursa din Thailanda și Bursa de Valori Australiană, având ambele, individual, o cotă de 12% din totalul eșantionului. Restul subcategoriilor din cadrul analitic referitoare la această secțiune au o distribuție individuală de 6%. Ultima categorie, și anume C11, a încorporat lucrări care efectuează studii pe un eșantion extins, culegând date din mai multe țări, cum ar fi Turcia, Polonia, România, Republica Cehă, Olanda, Germania și Regatul Unit.

3.4. Modelul utilizat în studii cantitative empirice

Modelul utilizat în studiile empirice este al patrulea criteriu folosit pentru acest SLR, cu scopul de a înțelege ce tipuri

de regresii folosesc cercetătorii cel mai frecvent în studii. Aproape jumătate din eșantion a fost clasificat în categoria D6, deoarece se încadrează în categoria studiilor care utilizează un model econometric. Cea mai folosită metodă, în aproximativ 18% dintre articole, a fost regresia de tip „cross-section”, ceea ce înseamnă că autorii s-au concentrat mai degrabă pe studierea mai multor variabile, decât pe evoluția lor în timp. Celelalte modele enumerate au fost utilizate într-o proporție de între unul și două studii.

3.5. Reglementări aplicabile pentru dezvăluiri (Standard de Audit)

În ceea ce privește reglementarea aplicabilă de a comunica aspecte cheie de audit, au fost utilizate două subcriterii și anume *Aspecte critice de audit – CAM (SUA) – PCAOB (E1)* și *Aspecte cheie de audit – KAM (Europa) – IAASB (E2)*. După cum era de așteptat și, de asemenea, în conformitate cu criteriile de localizare (A) utilizate în cadrul analitic, toate studiile s-au concentrat pe standardul

ISA 701 și niciun studiu nu este bazat pe A 3101. Rezultatele sunt destul de așteptate, deoarece PCAOB a implementat cerința de comunicare a aspectelor critice de audit (CAM) în raportul auditorului, pentru anii fiscali care se încheie la sau după 30 iunie 2019 pentru marii deponenți, în timp ce restul entităților listate public vor raporta aceste aspecte pentru perioadele care se încheie la sau după 15 decembrie 2020 (PCAOB, 2017).

3.6. Factori care influențează numărul de KAM comunicate

Al șaselea criteriu utilizat în acest SLR este reprezentat de factorii care influențează numărul de KAM prezentate (F), pentru a aborda întrebarea de cercetare a studiului. Majoritatea variabilelor din studii (47%) referitoare la numărul de KAM sunt legate de caracteristicile generale ale auditorului și ale clientului și de diverse aspecte contabile (F2), o subsecțiune care acoperă factori multipli, prezentați în **Tabelul nr. 4**.

Tabelul nr. 4. Caracteristicile generale ale auditorului și ale clientului și diverse aspecte contabile care influențează numărul de KAM

Descrierea caracteristicii	Caracteristicile auditorului	Caracteristicile clientului	Referințe
Nivelul de reglementare și supraveghere a entității		x	(Pinto & Morais, 2019)
Complexitatea numărului de segmente ale firmelor		x	(Pinto & Morais, 2019) (Ferreira & Morais, 2020) (Kend & Nguyen, 2020) (Sierra-Garcia et al., 2019)
Riscul companiei		x	(Pinto & Morais, 2019)
Industria clientului		x	(Kend & Nguyen, 2020) (Rahaman & Chand, 2021)
Precizia unui standard de contabilitate (bazat mai mult pe reguli)		x	(Pinto & Morais, 2019)
Tipul Companiei de Audit (Big 4/Non-Big 4)	X		(Kend & Nguyen, 2020) (Abdullatif & Al-Rahahleh, 2020) (Ferreira & Morais, 2020) (Woudenberg et al., 2021) (Suttipun, 2021) (Sierra-Garcia et al., 2019)
Onorariul de audit	x		(Pinto & Morais, 2019) (Suttipun, 2021) (Ferreira & Morais, 2020)
Opinia auditorului	x		(Ferreira & Morais, 2020)
Probleme de continuitate a activității		x	(Ferreira & Morais, 2020)
Profitabilitatea companiei		x	(Ferreira & Morais, 2020)
Gradul de îndatorare		x	(Ferreira & Morais, 2020)

Sursa: Analiza proprie a autorilor

Referitor la nivelul de reglementare și supraveghere a entității, Pinto & Morais (2019) au pornit de la ipoteza că unele industrii ar putea fi mai dificil de auditat decât altele, menționând că, din cauza complexității, opacității și a anumitor conflicte, auditorii pot emite mai multe KAM decât pentru alte tipuri de companii, idee subliniată și de Kend & Nguyen (2020). Astfel, studiul propune împărțirea eșantionului între instituții financiare și altele. În ciuda ipotezei inițiale, rezultatele studiului au arătat că auditorii comunică mai puține KAM pentru instituțiile financiare, în principal datorită faptului că „industria este foarte bine reglementată” și, în special din cauza acestei supravegheri sporite, auditorii găsesc mai puține zone de risc (Pinto & Morais, 2019).

În conformitate cu ideile anterior discutate, atât Ferreira & Morais (2020), cât și Pinto & Morais (2019) au concluzionat că numărul de segmente ale unei firme, sau cu alte cuvinte nivelul de complexitate al unei companii, crește probabilitatea de a raporta un număr mai mare de KAM. Un factor direct corelat cu complexitatea afacerii este și riscul firmei, așa cum susțin Pinto & Morais (2019): „în firmele mai complexe, există mai multe zone de risc care duc la creșterea numărului de KAM comunicate”. Cu toate acestea, rezultatele studiului au demonstrat că corelația dintre riscul companiei auditate și numărul de aspecte cheie raportate este doar „marginal pozitivă atunci când se utilizează numărul de segmente ca indicator al complexității și riscului”.

După cum s-a discutat anterior, industria companiei auditate joacă un rol semnificativ când vine vorba de variabile care influențează numărul KAM, deoarece auditarea unor industrii este mai dificilă decât auditarea altora, fapt subliniat și de Rahaman & Chand (2021), menționând că „numărul de KAM și amploarea lor variază, în general, în cadrul industriilor”. Potrivit Kend & Nguyen (2020), cea mai mare medie în ceea ce privește numărul de KAM comunicate aparține sectorului bancar, serviciilor de telecomunicații, asigurărilor și serviciilor pentru consumatori.

Trecând la caracteristicile auditorului, constatările lui Kend & Nguyen (2020) sunt în concordanță cu Sierra-Garcia et.al. (2019), deoarece ambele studii au constatat că PwC a raportat cel mai mare număr de KAM în rapoartele de audit în ambele țări studiate, și anume, Australia și Regatul Unit. Abdullatif & Al-Rahahleh (2020) au concluzionat că firmele de audit Big Four tind, de asemenea, să raporteze mai multe KAM decât companiile care nu fac parte din Big Four, idee pe care o subliniază și

Ferreira & Morais (2020). În plus, Wuttichindanon & Issarawornrawanich (2020) susțin aceste rezultate, afirmând că „este probabil ca firmele auditate de o firmă de audit Big Four să aibă un număr mai mare de KAM”. Aceste constatări pot fi justificate prin faptul că procedurile de audit efectuate de entitățile Big Four sunt de o calitate superioară datorită investiției lor în resurse financiare și umane, accesului la tehnologie de ultimă oră care oferă auditorilor posibilitatea de a investi în procedurile lor de audit efectuate (Ferreira & Morais, 2020).

Mai mult, Woudenberg et al. (2021) au adunat, de asemenea, dovezi statistice că numărul mediu de KAM comunicate este mai mare în majoritatea anilor analizați în cazul unui audit efectuat de o companie Big Four, totuși, modelul nu a oferit rezultate clare, din cauza structurii pieței de audit compacte din Olanda. Suttipun (2021) a propus un model care corelează atât timpul companiei de audit, cât și onorariile de audit cu numărul de KAM și a obținut o corelație pozitivă, rezultat care este în opoziție parțială cu constatările prezentate de Sierra-Garcia et al. (2019), care au afirmat că „tariful de audit nu este semnificativ și, prin urmare, nu are legătură cu numărul de KAM identificate de auditori”.

În ceea ce privește onorariile de audit, Pinto & Morais (2019) au concluzionat că „cu cât onorariile de audit sunt mai mari cu atât este mai mare și numărul de KAM prezentate”; aceste rezultate ar putea fi explicate prin faptul că onorariile de audit sunt „corelate cu riscurile financiare, strategice și operaționale specifice fiecărei companii” (Yang et al., 2018). Mai mult decât atât, după cum au explicat Pinto & Morais (2019), onorariile de audit sunt mai mari atunci când riscul și complexitatea clientului sunt mai mari, idee și în conformitate cu studiile anterioare efectuate de Hogan & Wilkins (2008), dezvăluind faptul că onorariile de audit sunt mult mai mari pentru organizațiile cu deficiențe semnificative ale controalelor interne.

În ceea ce privește opinia auditorului, o opinie modificată „arată o relație negativă cu numărul de KAM” (Ferreira & Morais, 2020). Totuși, același studiu a subliniat o corelație, sugerând că „rapoartele de audit ale companiilor mai complexe, cele auditate de un Big Four și cele care prezintă opinii neschimbate în aceste rapoarte includ un număr mai mare de KAM” (Ferreira & Morais, 2020).

În final, în ceea ce privește variabilele: problemele de continuitate a activităților, profitabilitatea companiei și nivelul de îndatorare nu au fost identificate rezultate semnificative din punct de vedere statistic de către studiul realizat de Ferreira & Morais (2020), dar sunt menționate

în această lucrare, deoarece au o teoretică relevanță și ar putea fi luate în considerare pentru cercetări ulterioare.

Lucrarea va continua cu subcriteriul rămas din cadrul analitic. În ceea ce privește factorii suplimentari care influențează numărul de KAM comunicate, 12% din eșantion au precizat și anul raportării acestor aspecte (F7). Ambele studii au analizat, pe două eșantioane diferite, unul conținând companii din Franța și celălalt din Germania, și au concluzionat că nu au existat variații semnificative în ceea ce privește numărul KAM comunicate de la o perioadă la alta (Warzocha & Bujak, 2020; Warzocha și Bujak, 2019). Cu toate acestea, acest studiu se concentrează pe identificarea factorilor care ar putea fi, de asemenea, relevanți pentru cercetări ulterioare.

Un alt subcriteriu propus în cadrul analitic care are și o distribuție de 12% în eșantionul studiului este reprezentat de caracteristicile comitetului de audit (F1). Abu & Jaffar (2020) au analizat trei variabile și anume eficacitatea, independența și expertiza financiară a acestui comitet. Constatările au arătat că „ședințele frecvente ale comitetului de audit au redus numărul de KAM” (Abu & Jaffar, 2020). Cu toate acestea, ca și pentru restul factorilor studiați, rezultatele arată că „independența comitetului de audit și expertiza financiară nu au vreo semnificație în ceea ce privește reducerea numărului de KAM” (Abu & Jaffar, 2020). Similar, Warzocha & Bujak (2020) au concluzionat „că expertiza financiară a membrilor comitetului de audit ar putea influența auditorul cu privire la aspectele cheie comunicate”. Totuși, nu a fost identificată nicio corelație semnificativă care ar indica o relație pozitivă între numărul de ședințe ale comitetului de audit și expertiza financiară a comitetului de audit, subiectul fiind încă deschis pentru investigații adiționale.

Restul factorilor detaliați în cadrul analitic au o distribuție individuală de 6%. În ceea ce privește sexul partenerului de audit (F3), Abdelfattah et. al. (2020) au menționat că „partenerii de audit de sex feminin au mai multe șanse decât partenerii de audit de sex masculin să comunice mai multe KAM cu mai multe detalii după ce controlează atât atribuțiile clientului, cât și pe cele ale firmei de audit”. Aceste constatări ar putea fi justificate de sensibilitatea crescută a femeilor în ceea ce privește riscurile (Abdelfattah et al., 2020). În plus, studiile anterioare au arătat că „auditorii de sex feminin detectează mai multe erori semnificative” (Breesch & Branson, 2009) și, de asemenea, sunt mai înclinate să emită o opinie privind

capacitatea de continuare a activității (Hardies et al., 2016).

În continuare, articolul abordează incertitudinea de măsurare (F4), care se referă la „incertitudinea care apare atunci când sumele monetare din rapoartele financiare nu pot fi observate direct și trebuie în schimb estimate” (IAASB, 2018). Lau (2020) susține că „incertitudinea de măsurare este determinantul major al auditorilor care raportează KAM legate de estimările contabile și deprecierea activelor”. Rezultatele studiului au arătat că incertitudinea de măsurare influențează numărul de KAM comunicate cu privire la estimările contabile, deoarece „estimarea valorii juste reprezintă doar o mică parte, în timp ce evaluarea deprecierei și estimarea pierderii reprezintă cea mai mare parte din totalul de KAM legate de estimările contabile” (Lau, 2020).

În ceea ce privește existența asigurării de răspundere civilă a directorilor și ofițerilor (D&O) în cadrul unei companii (F5) Lin et al. (2020) demonstrează că „asigurarea răspunderii juridice manageriale este un factor determinant al numărului de KAM din raportul de audit”. Astfel, „numărul de KAM este mai mare la o companie care achiziționează asigurare de răspundere civilă de tipul D&O și pentru care acoperirea de asigurare este relativ mare, ceea ce, la rândul său, duce la o creștere a numărului de KAM raportate” (Lin et al., 2020).

Din punct de vedere geografic, țara companiei auditate (F7) poate fi, de asemenea, corelată cu comunicarea KAM. Conform lui Ciger et al. (2019), unele țări din regiunea central-estică a Europei, cum ar fi Polonia, România și Turcia, au raportat până la șase subtitluri de KAM. Studiul a arătat că Republica Cehă este „singura țară în care toate rapoartele auditorului includ o secțiune KAM”, în timp ce „România are cel mai mare procent de rapoarte de audit care nu includ o secțiune KAM”. În cele din urmă, structura pieței de audit (F8) este în strânsă corelație cu subiectul discutat anterior. Studiul efectuat de Gambetta et al. (2019) comparând rapoartele de audit ale companiilor din Spania și Regatul Unit, care au o structură similară a pieței de audit, a arătat că diferențele observate în numărul de KAM nu sunt relevante. Cu toate acestea, acest factor (F6) ar putea fi luat în considerare pentru cercetări suplimentare atunci când se evaluează țări cu o structură diferită a pieței de audit, deoarece are potențialul de a influența numărul KAM.

Concluzii

Cea mai recentă modificare semnificativă a structurii raportului de audit, impusă de ISA 701, a stârnit diverse dezbateri nu numai cu privire la utilitatea comunicării aspectelor cheie de audit. Au apărut de asemenea și multe opinii cu privire la aspectele raportate, relevanța acestora și dacă au vreun impact asupra reducerii asimetriei informaționale dintre utilizatorii situațiilor financiare și auditori. Prin urmare, este relevant pentru toți utilizatorii raportului de audit să obțină o mai bună înțelegere a acestor aspecte, deoarece rolul lor nu poate fi subminat într-un proces decizional. Așadar, studiul s-a concentrat pe furnizarea unui set de variabile colectate din studii empirice cantitative care influențează numărul de KAM prezentate.

Este, totuși, o decizie destul de subiectivă, „raportarea unui număr mai mare sau mai scăzut de KAM de un anumit tip ar putea fi văzută și ca o alegere a auditorului de a fi mai mult sau mai puțin specific” prin decizia de a încadra împreună anumite riscuri și de a le raporta separat. Prin înțelegerea factorilor care influențează numărul de KAM comunicate se poate obține o înțelegere mai amplă asupra nivelului de risc al companiei, deoarece „aspectele cheie de audit raportate de auditor oferă noi perspective utilizatorilor situațiilor financiare cu privire la estimările și riscurile semnificative raportate în situațiile financiare” (Brouwer et al., 2016).

Studiul nostru arată într-o anumită măsură că numărul KAM este influențat în cea mai mare parte de caracteristicile generale și contabile ale clientului și auditorului, cum ar fi nivelul de reglementare și supraveghere al entității, complexitatea acesteia în ceea ce privește segmentele de activitate și industria în care operează entitatea. Aceste aspecte sunt strâns legate de riscul general al unui client, nu numai pentru că unele industrii sunt mai predispuse la anumite riscuri, cum ar fi sectorul financiar, ci și pentru că există mai multe zone de risc în organizațiile mai complexe, ceea ce duce la o creștere a numărului de KAM comunicate (Pinto & Morais, 2019; Kend & Nguyen, 2020).

Un alt subiect foarte dezbătut este dacă tipul de companie de audit, și anume Big Four sau Non-Big

Four, are o importanță relevantă în ceea ce privește numărul de KAM. Analiza noastră asupra literaturii de specialitate arată că entitățile auditate de o companie de audit Big Four sunt susceptibile să aibă un număr mai mare de KAM, poate și din cauza faptului că procedurile de audit efectuate de entitățile Big Four sunt de o calitate superioară, datorită investiției financiare și resursei umane (Ferreira & Morais, 2020). De asemenea, în cadrul studiilor revizuite au fost identificate corelații pozitive între onorariile de audit și numărul de KAM comunicate, întrucât onorariul de audit este corelat cu complexitatea companiei, dar și cu eventuale deficiențe ale controalelor interne (Hogan & Wilkins, 2008; Pinto & Morais, 2019).

Cu toate acestea, studiul a analizat și lucrări de cercetare care abordează diverse caracteristici ale comitetelor de audit, dintre care una, și anume frecvența ședințelor comitetului de audit, este corelată cu o reducere a numărului de KAM. În plus, s-a observat că incertitudinea de măsurare influențează numărul de KAM raportate privind estimările contabile. Un alt factor care a fost corelat cu o creștere a numărului de KAM raportate este genul partenerului de audit, după cum arată Abdelfattah et.al. (2020) „partenerii de audit de sex feminin au mai multe șanse decât partenerii de sex masculin să comunice mai multe KAM”.

Limitările acestei cercetări se referă în principal la literatura limitată din cauza intervalului de timp disponibil pentru realizarea studiilor de cercetare, deoarece comunicarea aspectelor cheie de audit (ISA 701) a devenit obligatorie în majoritatea țărilor începând cu 2017. De asemenea, nivelul subiectivității autorilor ar putea influența rezultatele obținute. Prin urmare, putem afirma că alți cercetători care au la dispoziție aceleași date pot ajunge la interpretări ușor diferite.

În concluzie, lucrarea contribuie cu această anchetă asupra numărului KAM la literatura de audit existentă și oferă oportunități suplimentare de cercetare cu privire la noi factori care ar putea fi studiați. Direcțiile viitoare de cercetare vizează o continuare, propunând un model econometric, pornind de la această analiză a literaturii de specialitate pe un eșantion mai mare de companii europene pentru a valida factorii identificați la o scară mai mare.

Bibliografie

1. Abdelfattah, T., Mohamed, E. & Elamer, A., 2020. Female Audit Partners and Extended Audit Reporting: UK Evidence. *Journal of Business Ethics*, Issue 174(1), doi:10.1007/s10551-020-04607-0.
2. Abdullatif, M. & Al-Rahahleh, A. S., 2020. Applying a new audit regulation: Reporting Key Audit Matters in Jordan. *International Journal of Auditing*, 24, doi:10.1111/ijau.12192, pp. 268-291.
3. Abu, N. & Jaffar, R., 2020. Audit Committee Effectiveness and key Audit Matters. *Asian Journal of Accounting and Governance*, Volumul 14, pp. 1-12.
4. Blackman, N. J.-M. & Koval, J. J., 2000. Interval estimation for Cohen's kappa as a measure of agreement. *Statistics in Medicine*, Volumul 19, p. 723-741.
5. Bloch, D. A. & Helena, K. C., 1989. 2 x 2 kappa coefficients: measures of agreement or association. *Biometrics*, Volumul 45, pp. 269-287.
6. Breesch, D. & Branson, J., 2009. The effects of auditor gender on audit quality. *IUP Journal of Accounting Research & Audit Practices*, 8(3), pp. 78-107.
7. Brouwer, A., Eimers, P. & Langendijk, H., 2016. The relationship between key audit matters in the new auditor's report and the risks reported in the management report and the estimates and judgments in the notes to the financial statements. *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie*, Volumul 90, pp. 580-613.
8. Ciger, A., Vardar, G. C. & Kinay, B., 2019. Key audit matters: A research on listed firms in CEE countries and Turkey. *Business and Economic Horizons*, 15(3), pp. 393-422.
9. Cuozzo, B., Dumay, J., Palmaccio, M. & Lombardi, R., 2017. Intellectual capital disclosure: a structured literature review. *Journal of Intellectual Capital*, pp. 9-27.
10. Denyer, D. a. T. D., 2006. Using qualitative research synthesis to build an actionable knowledge base. *Management Decision*, 44(2), pp. 213-227.
11. Dumay, J. a. S. A., 2015. Citation classics published in Knowledge Management journals. Part II: studying research trends and discovering the Google Scholar Effect. *Journal of Knowledge Management*, 43(8), pp. 1821-1835.
12. Dumay, J., Guthrie, J. & Puntillo, P., 2015. IC and public sector: a structured literature review. *Journal of Intellectual Capital*, 16(2), pp. 267-284.
13. Ferreira, C. & Morais, A. I., 2020. Analysis of the relationship between company characteristics and key audit matters disclosed. *Revista Contabilidade & Finanças*, 31(4), pp. 262-274.
14. Gambetta, N., Antonia Garcia-Benau, M., Sierra-Garcia, L. & Orta-Perez, M., 2019. Key Audit Matters expected in Spain: Are auditors foreseeable? *Revista De Contabilidad-Spanish Accounting Review*, 22(1), pp. 32-40.
15. Gray, L. G., Turner, L. J., Coram, J. P. & Mock, J. T., 2011. Perceptions and Misperceptions Regarding the Unqualified Auditor's Report by Financial Statement Preparers, Users, and Auditors. *Accounting Horizons*, 25(4), pp. 659-684.
16. Hardies, K., Breesch, D. & Branson, J., 2016. Do (Fe)Male Auditors Impair Audit Quality? Evidence from Going-Concern Opinions. *European Accounting Review*, 25(1), pp. 7-34.
17. Hogan, C. & Wilkins, M. S., 2008. Evidence on the audit risk model: Do auditors increase audit fees in the presence of internal control deficiencies?. *Contemporary Accounting Research*, 25(1), pp. 219-242.
18. Humphrey, C., Loft, A. & Woods, M., 2009. The global audit profession and the international financial architecture: Understanding regulatory relationships at a time of financial crisis. *Accounting, Organizations and Society*, 34(6-7), pp. 810-825.
19. IAASB, 2011. *Enhancing the value of auditor reporting: Exploring options for change*. [Interactiv] Available at: https://www.ifac.org/system/files/publications/exposure-drafts/CP_Auditor_Reporting-Final.pdf
20. IAASB, 2013. *Reporting on audited financial statements: Proposed new and revised International Standards on Auditing (Exposure Draft)*. [Interactiv] Available at: <https://www.iaasb.org/publications/reporting-audited-financial-statements-proposed-new-and-revised-international-standards-auditing>

21. IAASB, 2015a. *International Standard on Auditing (ISA) 701 Communicating Key Audit Matters in the Independent Auditor's Report*. [Interactiv] Available at: <https://www.iaasb.org/publications/international-standard-auditing-isa-701-new-communicating-key-audit-matters-independent-auditors-4>
22. IAASB, 2018. *Conceptual Framework of Financial Reporting*. [Interactiv] Available at: <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/publications/pdf-standards/english/2021/issued/part-a/conceptual-framework-for-financial-reporting.pdf>
23. Jermakovicz, E. K., Epstein, B. J. & Ramamoorti, S., 2018. CAM versus KAM – A Distinction without a difference?. *The CPA Journal*, pp. 34-40.
24. Kend, M. & Nguyen, L. A., 2020. Investigating recent audit reform in the Australian context: An analysis of the KAM disclosures in audit reports 2017-2018. *International Journal of Auditing*, 24(3), pp. 412-430.
25. Krippendorff, K., 2013. *Content Analysis. An Introduction to Its Methodology*. Third Edition ed. Thousand Oaks: Sage Publications.
26. Lau, C. K., 2020. Measurement uncertainty and management bias in accounting estimates: the perspective of key audit matters reported by Chinese firms' auditors. *Asian Review of Accounting*, 29(1), pp. 79-95.
27. Lin, C. și alții, 2020. The Effects of Directors' and Officers' Liability Insurance on Key Auditing Matters. *Emerging Markets Finance and Trade*, 56(5), pp. 977-1002.
28. Massaro, M., Dumay, J. & Guthrie, J. G., 2016. On the shoulders of giants: undertaking a structured literature review in accounting. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 22(13), pp. 766-801.
29. Mock, T. J. și alții, 2012. The Audit Reporting Model: Current Research Synthesis and Implications. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 32(sp1), pp. 328-351.
30. Modell, S., 2020. In defence of triangulation: A critical realist approach to mixed methods research in management accounting. *Management Accounting Research*, pp. 208-221.
31. PCAOB, 2017. The auditor's on an audit of the financial statements when the auditor expresses an unqualified opinion, available at: <https://pcaobus.org/Rulemaking/Docket034/2017-001-auditors-report-final-rule.pdf>.
32. Pinto, I. & Morais, A. I., 2019. What matters in disclosures of key audit matters: Evidence from Europe. *Journal of International Financial Management & Accounting*, 30(2), pp. 145-162.
33. Pisano, S., Lepore, L. & Lamboglia, R., 2017. Corporate disclosure of human capital via LinkedIn and ownership structure: An empirical analysis of European companies. *Journal of Intellectual Capital*, 18(1), pp. 102-127.
34. Rahaman, M. M. & Chand, P., 2021. Implications of recent reforms to auditor reporting requirements in Australia. *Meditari Accountancy Research*, pp. ahead-of-print., 8 Jun
35. Sierra-Garcia, L., Gambetta, N., Garcia-Benau, M. A. & Orta-Perez, M., 2019. Understanding the determinants of the magnitude of entity-level risk and account-level risk key audit matters: The case of the United Kingdom. *British Accounting Review*, 51(3), pp. 227-240.
36. Suttipun, M., 2021. External auditor and KAMs reporting in alternative capital market of Thailand. *Meditari Accountancy Research*, pp. ahead-of-print.
37. Tommasetti, A., Mussari, R., Maione, G. & Sorrentino, D., 2020. Sustainability Accounting and Reporting in the Public Sector: Towards Public Value Co-Creation?. *MDPI*, pp. 1-19.
38. Vanstraelen, A., Schelleman, C., Meuwissen, R. & Hofmann, I., 2012. The Audit Reporting Debate: Seemingly Intractable Problems and Feasible Solutions. *European Accounting Review*, 21(2), pp. 193-215.
39. Warzocha, G. and Bujak, K., 2021. Analysis of Key Audit Matters in DAX 30 Audit Reports. s.l., VISION 2025: Education Excellence and Management of Innovations Through Sustainable Economic Competitive Advantage.
40. Warzocha, G. & Bujak, K., 2020. Analysis of Key Audit Matters in CAC 40 Audit Reports. s.l., Education Excellence and Innovation Management: A 2025 Vision to Sustain Economic Development During Global Challenges.
41. White, T. & McBurney, D., 2012. *Research Methods*. Wadsworth, OH, USA: Cengage Learning.

42. Woudenberg, J., van der Hel-van Dijk, L. & Kamerling, R., 2021. Auditor's Reporting in the Dutch Market of Public Interest Entities: Exploring New Developments in a Diverse Market. *Accounting in Europe*, 18(2), pp. 249-273.
43. Wuttichindanon, S. & Issarawornrawanich, P., 2020. Determining factors of key audit matter disclosure in Thailand. *Pacific Accounting Review*, 32(4), pp. 563-584.
44. Yang, L., Brink, A. & Wier, B., 2018. The impact of emotional intelligence on auditor judgement. *International Journal of Auditing*, 22(1), pp. 83-97.
45. Zaheer, H., Breyer, Y. & Dumay, J., 2019. Digital entrepreneurship: An interdisciplinary structured literature review and research agenda. *Technological Forecasting & Social Change*, pp. 3-20.